

УДК 330.59

СВІТОВИЙ ДОСВІД ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ

Шубенкіна В.О.

Одеська державна академія будівництва та архітектури

В статті розкритий термін «якість життя». Проаналізовані житлові умови в деяких розвинених країнах. Досліджені відмінності використання показників якості життя в різних країнах. Виділено проблеми погіршення рівня життя та значного майнового розшарування населення України.

Ключові слова: якість життя, рівень життя, аналіз, оцінка якості життя, показник людського розвитку, розвинені країни.

Постановка проблеми. З огляду на безперервне зниження рівня життя в Україні з одночасним зростанням безробіття, назріла гостра необхідність в коректуванні діючої соціальної політики, її ключових позицій і принципів. Сучасний етап розвитку країни вимагає пильної уваги і кардинальних змін у формуванні соціальної політики, принципів та закономірностей, які повинні бути спрямовані на поступове, але постійне підвищення рівня життя населення.

Термін «якість життя» з'явився в середині 50-х років, коли стало очевидно, що категорія «рівень життя» повністю не відображає добробут населення. Вивчення проблеми якості життя почалося в кінці 60-х років ХХ століття, коли в високорозвинених країнах Заходу став здійснюватися перехід до постіндустріальної стадії розвитку суспільства, що зумовило інтерес до гуманітарного змісту економічного прогресу. Спочатку якість життя пов'язувалася в основному з питаннями охорони навколишнього середовища, здоров'я та оновлення міст. Але незабаром ця проблема стала розглядатися з точки зору забезпечення життєздатності суспільства, переходу до наступного етапу розвитку цивілізації з новими відносинами між людьми, при яких на перший план виходять не гроші, а гармонія соціальних і культурних цінностей.

Рівень життя населення визначається, з одного боку, складом і величиною потреб у різних життєвих благах (продукти харчування, одяг, житло, транспорт, різні комунальні і побутові

послуги, освіта, медичне обслуговування, культурно-освітні заходи тощо), з іншого – можливістю їх задоволення виходячи з пропозицій на ринку товарів і послуг, а також реальних доходів людей, їхньої заробітної плати. При цьому і розмір реальної заробітної плати, і рівень життя населення обумовлюються ступенем ефективності виробництва, пов'язаної з використанням досягнень науково-технічного прогресу, масштабом розвитку і якістю сфери послуг, освітнім і культурним рівнем населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання про оцінку якості життя населення розглядалося багатьма фахівцями, серед яких можна виділити О.М. Гладун, Е.М. Либанову, Л.С. Лісогора, Є.В. Луценко, А.Н. Ткачова, М.А. Окландер, О.І. Яшкіну [1, 2, 3].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. При значному кількості робіт з питань підвищення якості життя недостатньо досліджені відмінності використання показників якості життя в різних країнах.

Формулювання цілей статті. Метою статті є узагальнення світового досвіду використання різних показників для оцінки якості життя населення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Якість життя є найбільш важливою соціальною категорією, яка характеризує структуру потреб людини і можливості їх задоволення. Для аналізу і оцінки рівня життя використовують різні показники, такі як величина валового і внутрішнього продукту, національного доходу і реаль-

ного доходу на душу населення, забезпеченість житлом, величина товарообігу і обсяг послуг на душу населення і ін. Про рівень життя побічно свідчать також показники народжуваності і смертності населення, середньої тривалості життя та ін. (табл. 1).

Таблиця 1

Показники рівня життя населення [4]

Показники рівня життя населення	
<i>Абсолютні</i>	<i>Питомі</i>
об'єм національного прибутку	доля фонду споживання в національному доході
номінальні прибутки населення	реальні прибутки на душу населення
прибутки від підприємницької діяльності	середній дохід від підприємницької діяльності на душу населення
об'єм товарообігу	величина товарообігу на душу населення
об'єм виконаних послуг	обсяг послуг на душу населення
сума усіх вкладів населення в ощадні банки	середній розмір одного внеску в ощадних банках
розмір житлового фонду	кількість метрів житлової площі на одну особу
фонд заробітної платні	середні і мінімальні зарплати одного працівника
загальний обсяг пенсійних фондів	середні і мінімальні пенсії одного пенсіонера
інші	інші

Однак повна картина рівня життя населення не може бути представлена тільки на підставі узагальнених і усереднених величин, розрахованих для всього населення країни в цілому. Необхідно знати обсяги і структуру споживання, доходів у різних соціальних, професійних і демографічних груп населення. Наприклад, яка частка доходів, в загальному, їх обсязі у 10% населення з максимальними доходами і у 10% з мінімальними доходами, яка середня заробітна плата у працівників різних галузей народного господарства, у працівників, що займають різні посади тощо.

Показник людського розвитку (або так званий «індекс розвитку людського потенціалу») – це комплексний показник, запропонований ООН для порівняння країн за рівнем соціально-економічного розвитку. Згідно з концепцією ООН, розвиток суспільства в найбільш загальному розумінні включає три складові – можливість людини прожити довге життя, можливість її долучитися до культурних надбань людства, можливість отримати основні необхідні кошти для існування. Безумовно, кожна з цих складових безпосередньо пов'язана з показниками якості життя людей. При обчисленні індексу людського розвитку для всіх країн світу ці складові представлені такими показниками: середня очікувана тривалість життя людей, середня тривалість їх навчання і середньодушовий дохід населення за рік (ВНП на 1 людину за паритетом купівельної спроможності).

За обстеженням, опублікованими ООН, Україна у 2014 р. займала за цим показником 81-е місце серед 186-ти країн і належала до групи країн з високим рівнем людського розвитку. Однак, на жаль, це одне з останніх місць серед усіх євро-

пейських країн (гірші показники мали лише Боснія і Герцеговина та Молдова) [4].

До соціальної сфери належать організації, установи та підприємства таких галузей, як освіта (дитячі садки, школи, вищі навчальні заклади), науки (наукові та науково – дослідні інститути, лабораторії, обсерваторії, станції), культури (театри, музеї, галереї, клуби і будинки культури, бібліотеки), охорони здоров'я (лікарні, амбулаторії, поліклініки), рекреаційно-туристичного господарства (санаторії, пансіонати, будинки відпочинку, туристичні бази, будинки).

Розміщення установ соціальної сфери тісно пов'язане з розселенням населення, а величина і функціональне значення цих установ – з населенням і адміністративним статусом населених пунктів. Найбільша концентрація закладів сфери послуг – в обласних центрах і великих містах.

Розвинені країни – країни, що відрізняються високим рівнем економічного і соціального розвитку, а також високими показниками ВВП на душу населення. В даний час в світі існує близько 60 розвинених країн. Вони не становлять більшості країн, але на їх частку припадає понад 60% світової промислової продукції і 40% продукції сільського господарства.

Хоча всі розвинені країни відрізняються дуже високим рівнем життя, ця група неоднорідна. Країни Великої сімки: США, Японія, Франція, Німеччина, Італія, Канада, Великобританія – це група найбільш розвинених країн світу, здатних значно впливати на світову економіку і політику. Вони забезпечують 47% світового ВВП і 51% міжнародної торгівлі. Ці держави координують свою економічну і фінансову політику на щорічних зустрічах у верхах, які проводяться, починаючи з 1975 року. На Європейському континенті, де знаходяться 4 з 7 найбільших розвинених країн, найбільш значущим об'єднанням є Європейський союз, що дають 21% світового ВНП і 41% експорту.

Економічно розвинуті країни Західної Європи (Нідерланди, Ірландія, Австрія, Данія, Швейцарія, Швеція, Норвегія, та ін.) мають високий показник ВВП на душу населення, відіграють важливу роль у світовій економіці. Але політична і економічна роль кожної країни окремо не є настільки великою. Це обумовлено відносно невеликою територією і кількістю населення цих країн, а також іншими причинами.

Проживання в задовільних житлових умовах є однією з найважливіших складових людського життя. Житло є істотним елементом для задоволення основних потреб, таких як, наявність даху над головою, але мова йде не тільки про чотири стіни і дах. Житло має бути місцем для сну і відпочинку, де люди відчувають себе в безпеці, мають можливість усамітнитися і володіють особистим простором: це місце, де вони можуть створити сім'ю. Всі ці фактори роблять приміщення будинком. І, звичайно, існує питання, чи можуть люди дозволити собі відповідні житлові умови.

При розгляді житлових умов, важливо оцінити такі параметри, як середнє число кімнат на одну людину, наявність в будинках доступу до основних комунальних зручностей.

Число кімнат в будинку, розділене на кількість проживаючих в ньому людей, показує, чи

живуть люди в умовах обмеженого простору. Скрутність в житлових умовах може чинити негативний вплив на фізичне і психічне здоров'я людини, відносини з іншими людьми і розвиток дитей. До того ж скрутність в житлових умовах часто супроводжуються незадовільною роботою системи водопостачання і каналізації. У країнах ОЕСР (Організація економічного співробітництва та розвитку) – міжнародна міждержавна організація економічно розвинених країн, що визнають принципи представницької демократії та вільної ринкової економіки в будинку є в середньому 1,8 кімнати на людину.

Що стосується основних комунальних зручностей, 97,6% населення країн ОЕСР живуть в будинках з туалетом, оснащеним системою змиву.

Витрати на житло становлять велику частку бюджету сімей і являють собою найбільшу статтю витрат для багатьох людей і сімей, сюди також входять такі статті витрат, як оренда, газ, електрика, вода, меблі та витрати на ремонт. У країнах ОЕСР сім'ї витрачають в середньому близько 18% сукупного скоригованого доходу після сплати податків на оплату за житло.

Наведемо значення цих показників по деяких країнах в табл. 2.

Таблиця 2

**Житлові умови
в деяких розвинених країнах, 2016 р. [5]**

Країна	Середня кількість кімнат у будинку на людину.	Житло з основними комунальними зручностями *	Витрати на житло **
Канада	2,5	99,81%	21%
Німеччина	1,8	99,90%	21%
Великобританія	1,9	99,80%	23%
Норвегія	2,0	99,70%	17%
США	2,4	98,00%	21%
Нова Зеландія	2,4	99,80%	23%
Японія	1,8	93,60%	22%
Бельгія	2,2	98,00	21
Австрія	1,6	99,00%	21%

* – (Процентне співвідношення людей, що мають зливи туалети всередині будинку)

** – (Співвідношення витрат на житло і чистого скоректованого доходу сім'ї після сплати податків)

Наведені дані показують, що в найбільш розвинених країнах світу кількість кімнат на одну людину, становить 2,0 і більше кімнати. Порівняємо дві країни мають найвище значення за забезпеченістю житлом і найнижче Канада і Австрія відповідно.

Рейтинг за 2016 рік під назвою Quality of Life Index оприлюднив портал Numbeo. Аналітики оцінили якість життя в 56 країнах світу за сукупністю наступних показників: купівельна спроможність населення, рівень забрудненості навколишнього середовища, співвідношення цін на житло до доходів, вартість життя, безпеку, охорону здоров'я і клімат. У різних категоріях були визначені свої переможці. Так, по самому незначному забрудненню навколишнього середовища кращими стали Фінляндія, Норвегія і Шве-

ція. Країнами з кращими кліматичними умовами виявилися Португалія, Аргентина і ПАР, з найнижчою вартістю життя – Індія, Пакистан і Україна. За рівнем безпеки лідирували Південна Корея, Сінгапур і Японія. А ось купівельна спроможність населення вище за все в Швейцарії, Саудівської Аравії і Німеччині [5].

Цікаво, що не у всіх країнах з високою якістю життя дороге житло. На середню квартиру в Данії можна заробити за 5,9 років. Кращими за цим показником стали Саудівська Аравія з показником 2,78, ПАР з показником 3,34 і США (3,37). А ось Швейцарія, що лідирує в загальному рейтингу, зайняла по співвідношенню вартості житла до доходів лише 20-й рядок (8,57) [6].

ТОП-10 кращих країн за якістю життя за 2016 рік:

1. Швейцарія
2. Данія
3. Нова Зеландія
4. Німеччина
5. Австралія
6. Нідерланди
7. Австрія
8. Норвегія
9. Іспанія
10. Швеція

Швейцарія посіла друге місце в рейтингу ВВП на душу населення по країнах світу за 2016 рік. Швейцарська банківська таємниця і туризм дозволяє громадянам країни бути одними з найбільш забезпечених в світі. ВВП на душу – \$78 тис. [6].

ВВП на душу населення по країнах світу 2016, (в \$):

- 1) Люксембург – 104359,32;
- 2) Швейцарія – 78179,3;
- 3) Норвегія – 69711,99;
- 4) Катар – 66265,18;
- 5) Макао – 62521,33;
- 6) США – 57220,2;
- 7) Ісландія – 56113,92;
- 8) Ірландія – 54464,15;
- 9) Данія – 53104,29;
- 10) Сінгапур – 52755,14.

Економіка Швейцарії є однією з найбільш стабільних в світі. Вона високо розвинена завдяки ліберально економічній системі, політичної стабільності і тісним економічним зв'язкам з іншими країнами. Рівень життя в Швейцарії – один з найвищих в світі. Оскільки швейцарські фінансові організації контролюють ресурси величезні. Два середніх швейцарські банки, якщо захочуть, можуть «звалити» валюту майже будь-якої країни – від США до євро. Швейцарські банки контролюють понад 27% відсотків управління світовим приватним капіталом, в той час як на гіганта США припадає не більше 7%. Поряд з високим рівнем життя, за цінами Швейцарія одна з найдорожчих країн Європи.

Висновки з даного дослідження і перспективи. Якість життя – це складна система взаємодії зовнішніх по відношенню до людини умов життя і суб'єктивних факторів, що характеризують людину і що виражаються в його економічній, соціальній і демографічній поведінці.

У країнах США і ЄС велика частина бюджету домогосподарств припадає на оплату послуг,

в Україні – на покупку товарів. Це свідчить про низькі доходи українського населення, що ледь дозволяють покривати мінімальну потребу в продуктах харчування. У зв'язку з цим населення не отримує в достатній кількості білків і вуглеводів, що, негативно позначається на здоров'ї, працездатності, відтворенні. Структура споживання населенням України продуктів харчування зміщується в бік посилення калорійності продукції на тлі погіршення її якості, адже в великих кількостях споживаються картопля, хлібопродукти, цукор і жири.

Загальне погіршення рівня життя населення України обумовлене значним майновим розшаруванням. Середній дохід 10% найбагатших громадян України перевищує більш, ніж в 10 разів відповідний показник 10% найбідніших. Результати соціологічних опитувань показують, що українське населення наступним чином своє матеріальне становище: половина опитаних оцінюють матеріальне становище своєї родини як задовільний, лише 15% вважають, що мають більш-менш достатньо коштів для життя. У той же час третина заявляють про свою бідність. Тих, хто вважає себе бідним, більше на Сході, се-

ред старших осіб, жителів сіл, респондентів з поганим станом здоров'я і з низьким рівнем освіти.

Через складну економічну ситуацію в Україні стає все важче знайти роботу. Так, за даними Державної служби зайнятості в першому кварталі 2016 року чисельність безробітних становила майже 1,8 мільйона. У порівнянні з минулим роком це ще на 100 тисяч більше. Станом на 1 серпня, в Україні дев'ять осіб претендують на одну вакансію. При цьому рівень безробіття серед молодих людей у віці від 15 до 24 років становить близько 25% [7].

Збільшення частки безробіття в Україні обумовлено наступними причинами:

- значним скороченням чисельності робітників і галузях промисловості, особливо в легкій, харчовій, вугільній;

- збільшенням тіньового сектора економіки;
- незатребуваністю робочої сили у віці від 18 до 25 років;

- існує несприятлива ситуація відтоку як мало-, так і висококваліфікованої робочої сили через недостатній рівень оплати праці.

Таким чином, в Україні назріла гостра необхідність в коректуванні діючої соціальної політики, її ключових позицій і принципів.

Список літератури:

1. Ткачов А.Н., Луценко С.В. Якість життя населення, як інтегральний критерій оцінки ефективності діяльності регіональної адміністрації // Науковий журнал КДАУ. – 2015. – № 3. – С. 23-36.
2. Окландер М.А. Маркетингові дослідження перспектив науково-технологічного розвитку України / М.А. Окландер, О.І. Яшкіна // Економіка України. – 2008. – № 11. – С. 47-56.
3. Окландер М.А. Формування логістичних систем підприємств. – Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.06.01 – Економіка, організація і управління підприємствами. – Одеський державний економічний університет, Одеса: 2003. – 393 с.
4. Экономические показатели уровня и качества жизни населения. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://studme.org/12160411/sotsiologiya/ekonomicheskie_pokazateli_urovnya_kachestva_zhizni_naseleniya
5. Обеспеченность жильем в развитых странах. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://novainfo.ru/article/5318>
6. Уровень дохода в Швейцарии. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://alfa.immigracia.eu/switzerland-dohod>
7. Уровень жизни в Украине и проблемы его повышения. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bestreferat.ru/referat-231448.html>

Шубенкина В.А.

Одесская государственная академия строительства и архитектуры

МИРОВОЙ ОПЫТ ОЦЕНИВАНИЯ КАЧЕСТВА ЖИЗНИ НАСЕЛЕНИЯ

Аннотация

В статье раскрыт термин «качество жизни». Проанализированы жилищные условия в некоторых развитых странах. Исследованы различия использования показателей качества жизни в разных странах. Выделены проблемы ухудшения уровня жизни и значительного имущественного расслоения населения Украины.

Ключевые слова: качество жизни, уровень жизни, анализ, оценка качества жизни, показатель человеческого развития, развитые страны.

Shubyonkina V.A.

Odessa State Academy of Building and Architecture

GLOBAL EXPERIENCE OF EVALUATION THE QUALITY OF LIFE OF THE POPULATION

Summary

In this article is disclosed the term «quality of life». The living conditions were analyzed in some developed countries. The differences in the use of quality of life parameters were studied in different countries. Problems of deteriorating living standards and significant property stratification of the population of Ukraine were singled out.

Keywords: quality of life, standard of living, analysis, evaluation the quality of life, human development index, the developed countries.